

Hoe wetenschappelijk is wetenschap?

Frans van der Reep

Een heftige vraag natuurlijk maar toch vraag ik me wel eens af hoe wetenschappelijk de wetenschap is vandaag de dag. Natuurlijk weten we met Kuhn, Polanyi en Bateson dat we voortdurend attent dienen te zijn op het gevaar van ideologie en dat het wetenschappelijk paradigma ook een component van sociale acceptatie heeft. We zijn niet zo gediend van afwijkende uitgangspunten in het wetenschappelijk bedrijf. Maar toch, hoe wetenschappelijk is wetenschap? Dit is natuurlijk een veel te algemene vraag, ik weet het en ik hoor het u zeggen, maar in het bestek van deze column doe ik het.

Ik noem u een aantal voorbeelden die mij tot deze vraag inspireren. In de recente bijdrage van Dijksterhuis, het slimme onbewuste, lezen we dat ons onbewuste al bijna een halve seconde eerder dan ons bewuste weet wat we gaan doen en dat de rol van het bewuste en onbewuste dus wel eens herijkt zou moeten worden. Wetenschappelijk vastgesteld. Maar wat doen we nu met deze conclusie? Gaan we de impact van deze conclusie, nl het primaat van het onbewuste, op andere kennis vaststellen? En de consequenties hiervan, bijvoorbeeld op het wetenschappelijk bedrijf, opnieuw doordenken?

Ander voorbeeld. Er zijn diverse mensen bekend die al jaren niet eten. Kennelijk hebben we dus bepaalde functionaliteiten in het menselijk lichaam over het hoofd gezien. Noemen we mensen die dit zeggen "kwakzalver" of pakken we de handschoenen op en gaan we aan de slag?

Nog een voorbeeld tot slot. Er zijn diverse gevallen bekend waarbij mensen na een harttransplantatie herinneringen en emoties meekregen van de eerste drager. Pim van Lommel noemt dit bijvoorbeeld ook in zijn prachtige boek "het oneindig bewustzijn". Zien we het optreden van zulke herinneringen als falsificatie van bestaande theorieën en worden dus deze theorieën bij het vuilnis gezet en formuleren we nieuwe hypotheses? Of veroordelen we dit soort "evidence" als anekdote en gaan we over tot de orde van de dag?

Nemen we deze feiten mee in ons onderwijs en onderzoek, ook al begrijpen we ze niet, en passen ze niet in het bestaande denkkader? Of negeren we ze? Kiest u in zo'n geval voor de macht of voor de wetenschap? Zien we hier weer een nieuwe ronde van het intellectueel debat over macht en wetenschap?

Ik denk dat de enorme vlucht van de technologie ons steeds meer feiten zal aanreiken die bestaande interpretatiekaders zal "challengen". De quantum fysica is daar wel het voorbeeld bij uitstek voor. In onderwijs en onderzoek is dan ook een uitdaging serieus om te gaan met niet-passende feiten en de integriteit van het wetenschappelijk bedrijf buitengewoon serieus te nemen. Ook al doet dat af en toe erg veel pijn. Dit rechtvaardigt wat mij betreft een blijvende grote plaats voor de humaniora in het wetenschappelijk curriculum.